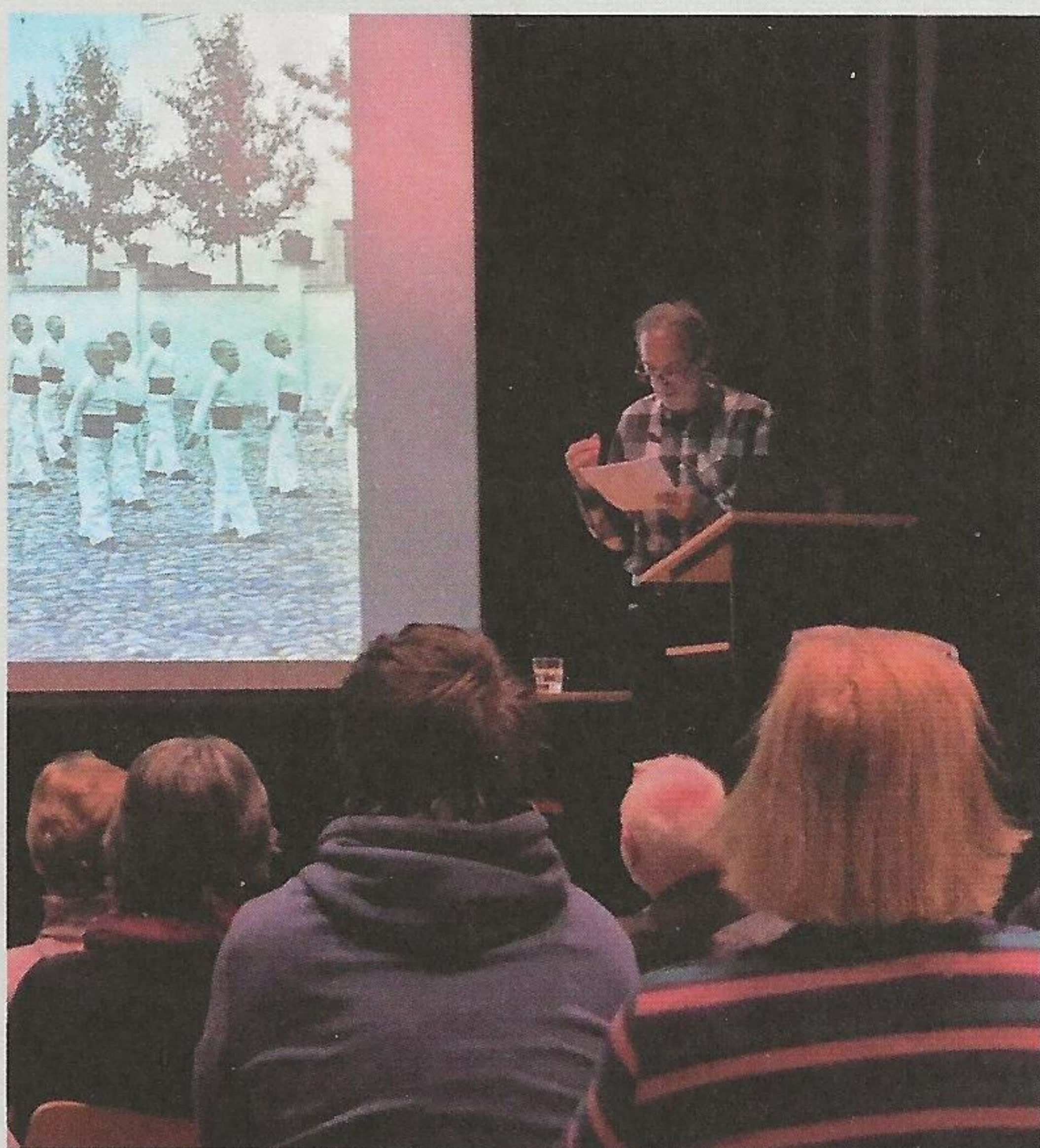

INHOUD

Voorwoord	1
Colofon en praktische informatie	2
Helpende handen: de vrijwilligers van Itinera Nova – de correctoren	3
Een vergeten binnenhaven onder de Vismarkt	4
Relaas van een Leuvense Primusviering in 1724	6
In de kijker: De kroniek van Jan Baptist Hous	8

Lezing van Lieven Peeters over het Leuvense jongensweeshuis

Blijf via onze website www.salsa-archief.be op de hoogte van alle activiteiten van SALSA! en volg het laatste nieuws over het stadsarchief via de facebookpagina www.facebook.com/stadsarchiefleuven

SALSA! vzw

Samen Actief voor het Leuven StadsArchief
SALSA! Nieuwsbrief is een driemaandelijks nieuwsbrief, uitgegeven door SALSA! vzw, de Vriendenkring van het Leuven Stadsarchief. Het abonnement is inbegrepen in de lidmaatschapsbijdrage voor de vzw.

Beste Salsa!-leden,

Met de zomer in zicht blikken we graag terug op een boeiend en gevarieerd voorjaar. Op 27 maart ging de lezing door van Lieven Peeters, auteur van ons achttiende cahier, over het openbare jongensweeshuis in Leuven in de periode 1926-1936. Aan de hand van archiefstukken en getuigenissen van oud-weesjongens bracht hij een levendig en indringend beeld van het leven binnen de muren van deze instelling. In een tijd van economische crisis vervulde het weeshuis een belangrijke maatschappelijke rol: het bood onderdak aan wezen, maar ook aan kinderen van wie de ouders het financieel niet meer aankonden om voor hen te zorgen. Tijdens de lezing kwam duidelijk naar voren hoe gestructureerd het dagelijkse leven er verliep, met vaste dagindelingen, gezamenlijke maaltijden, gedragsregels en ontspanningsmogelijkheden. De lezing werd gesmaakt door de aanwezigen, niet alleen omwille van de historische insteek, maar ook vanwege de bredere maatschappelijke thema's die erin doorklonken.

Tijdens het weekend van 26 en 27 april opende het Stadsarchief de deuren voor Erfgoeddag, dit jaar in het thema *Game On*. Centraal stond een expo over Stade Leuven, opgebouwd rond de indrukwekkende collectie van verzamelaar en Stade-specialist Marcel Daems. De belangstelling was groot: het archief ontving maar liefst 440 bezoekers, verspreid over twee dagen, met opvallend veel nieuwe en jonge gezichten. Het sportieve thema en de zaterdagopening droegen ongetwijfeld bij aan het succes.

Bij het verschijnen van deze nieuwsbrief ligt ook onze uitstap naar de abdij van Vlierbeek net achter ons. Tijdens een gegidste rondleiding maakten we kennis met de rijke geschiedenis van dit 900 jaar oude abdijcomplex in het hart van Kessel-Lo. Aansluitend bezochten enkele leden de tijdelijke tentoonstelling over architect Laurent-Benoît Dewez in het gerestaureerde Nieuw Abtskwartier. De expo werpt een boeiend licht op het leven en werk van Dewez, hofarchitect van de Oostenrijkse landvoogd Karel van Lotharingen, en zijn invloed op de ontwikkeling van de neoclassicistische architectuur in de Zuidelijke Nederlanden.

In het najaar kijken we uit naar de jaarlijkse **Open Archiefdag**, die plaatsvindt op **zaterdag 11 oktober** en volledig in het teken zal staan van 600 jaar universiteit in Leuven. Meer details over het programma volgen later, maar we kunnen alvast meegeven dat er een lezing is voorzien over de archivalia van en over de Oude Universiteit van Leuven die bewaard worden in het Stadsarchief en het Leuvense Rijksarchief. Later dit najaar trekken we ook de stad in voor een begeleide **wandeling langs de Dijle en de Voer**.

Tot slot delen we graag goed nieuws van achter de schermen: sinds eind 2022 is er intensief gewerkt aan een overzicht van alle verzamelingen, archieven en bibliotheken die in het Stadsarchief bewaard worden. Dit collectieoverzicht zal binnenkort online raadpleegbaar zijn en betekent een belangrijke stap vooruit voor archiefgebruikers. Op de volgende pagina kunnen jullie er alvast wat meer over lezen.

Veel leesplezier en een fijne, zonnige zomer gewenst,
Het bestuur van Salsa! vzw

Frederik Geysen

316 collecties in één helder overzicht

Een overzicht van alle collecties? Dat klinkt eenvoudig, maar het bleek een uitdagende oefening vol keuzes, nuances en verrassingen. Sinds het najaar van 2022 doken we in al onze collecties: we telden, maten, beoordeelden en beschreven honderden onderdelen. Niet alleen om inhoudelijke prioriteiten te bepalen voor de komende jaren, maar ook om eindelijk een volledig, helder en gestructureerd overzicht te maken van wat we precies in huis hebben. En dat is nodig want tot voor kort bestond er geen overkoepelende inventaris van al onze collecties. Het collectieoverzicht dat we nu afronden, is dan ook een mijlpaal: een overzicht dat dient als inhoudstafel van de vijftien kilometer erfgoed die we in onze depots bewaren.

Het resultaat is een overzicht waarin elk collectieonderdeel een duidelijke titel en een uniek volgnummer kreeg, ingebed in een logische structuur van brede categorieën. We brachten meer dan 300 collecties samen: 288 archieven, 3 bibliotheken en 25 verzamelingen. We kozen bewust voor een structuur die overzicht biedt zonder te vervallen in een kluwen van categorieën. Het collectieoverzicht is geen eindpunt, maar een stevig fundament. In de komende maanden publiceren we het op de website van de stad en werken we verder aan fiches met basisinformatie per collectieonderdeel. De inzichten die we tijdens dit traject opdeden, gebruiken we voor onze depotlijsten en collectielabels. Wat begon als een complexe puzzel, is nu een helder kompas geworden voor iedereen die wil weten wat er in het stadsarchief te vinden is. Binnenkort dus online te ontdekken!

COLOFON

Redactie | Gilbert Huybens, Siegfried Slangen, Valerie Vrancken (eindredactie)
Redactieadres | Stadsarchief Leuven
Verantwoordelijke uitgever | Valerie Vrancken, Blandenstraat 150, 3053 Oud-Heverlee
Beeldmateriaal | Stadsarchief Leuven, Erfgoedcel Leuven, Siegfried Slangen, Valerie Vrancken, Universiteitsarchief KU Leuven, KBR, Stad Leuven
Druk | Drukkerij De Bie, Duffel
Vormgeving | AtelierAnnelies
www.atelierannelies.be

PRAKTISCHE INFORMATIE SALSA! VZW

Website | www.salsa-archieef.be
E-mail | salsaarchieef@gmail.com
Adres | Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Ondernemingsnummer | 0871.629.528
Bestuursleden | Jules Audiens, Fernand Bertrand (ondervoorzitter), Koen Dobbelaere, Hendrik Ollivier (secretaris), Siegfried Slangen, Timo Van Havere (penningmeester) en Valerie Vrancken (voorzitter)
Erevoorzitter | Gustaaf Janssens

Lid worden? U kan lid worden van SALSA! vzw door overschrijving van €20 (voor gewone leden) of €40 (voor steunende leden) op volgend rekeningnr.: IBAN BE93 068-2420772-67. Dit lidgeld omvat de driemaandelijkse nieuwsbrief, mogelijkheid tot aankopen van de eigen publicaties met korting en gratis toegang tot de activiteiten van de vriendenkring.

Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Tel. 016/27 42 22
archieef@leuven.be

Je kan de leeszaal bezoeken van maandag tot en met vrijdag van 9 tot 13 uur. Archiefstukken aanvragen en raadplegen kan alleen op afspraak.

ISSN: 2593-6212

Helpende handen: de vrijwilligers van Itinera Nova – de correctoren

Het Stadsarchief kan rekenen op een enthousiast team van vrijwilligers dat een onmisbare bijdrage levert aan de werking van het archief. In deze rubriek zetten we hen centraal. In de vorige aflevering van *Helpende handen* kwam Hilde Engelbeens aan het woord, voor deze nieuwsbrief spraken we met Greet Stevens en Walter Winnelinckx; samen vormen ze een uniek correctorenkoppel.

Walter Winnelinckx

Ik kom uit de wereld van de informatica. Ik ben nog begonnen met "old school"-computers van eind jaren 60 - begin jaren 70. Tot aan mijn pensioen heb ik met veel plezier op mainframe (red. centrale computer of server) gewerkt voor Aveve Boerenbond, CEM en KBC. Voor Itinera Nova transcribeer ik en corrigeer ik het werk van drie andere vrijwilligers.

Ik ben vrij toevallig in dit vrijwilligerswerk gerold. Na mijn pensionering ben ik aan mijn stamboom begonnen. Zo kwam ik in contact met notariële akten uit de 17de en 18de eeuw. Ik heb die met de hulp van een historicus kunnen lezen en vond dat erg boeiend. Toen het Stadsarchief in 2009 op zoek was naar vrijwilligers voor het transcriberen van de schepenbankregisters, heb ik mij dan ook zonder aarzelen ingeschreven voor de inleidende cursus die door Inge Moris werd gegeven.

Greet Stevens

Ik ben germanist, Nederlands-Engels, en heb altijd voor de klas gestaan. Ik gaf nagenoeg uitsluitend Nederlands in het 4de, 5de en 6de jaar van het Atheneum Pitzemburg in Mechelen.

Ik heb van in de poësis een zwak gehad voor de Middelnederlandse taal en literatuur, in het bijzonder voor *Reinaert de vos*. Het lag dus voor de hand dat mijn hart een vreugdesprongetje maakte toen ik via mijn man Itinera Nova leerde kennen. Ik ben dan ook onmiddellijk na mijn pensionering in 2011 vrijwilliger geworden in het Stadsarchief. Het is bovendien bijzonder om dit werk met mijn man te kunnen doen: met zijn tweeën, elk op zijn laptop, 's avonds de middeleeuwse rechtspraak induiken en elkaar helpen bij het ontcijferen van wat soms onleesbaar lijkt. Bovendien heb ik nu mijn oude liefde voor het Latijn weer weten opflakkeren. Het schenkt me veel voldoening als het me lukt ook die fragmenten te ontcijferen.

Ik heb eerst, zoals iedereen, uitsluitend getranscribeerd. Vrij snel werd mij gevraagd om ook te corrigeren. Dat had natuurlijk met mijn studies en beroep te maken. Ik heb nogal wat voorbereidend werk verricht

bij het uitschrijven van een praktische handleiding *Middelnederlandse spraakkunst* voor wie minder vertrouwd is met het Nederlands van die periode.

Momenteel hou ik me vooral bezig met correctiewerk. Ik heb vier pupillen onder mijn hoede die gelukkig erg goede transcripties afleveren. Ik vind het boeiend om hen uit te leggen waarom iets zus of zo moet worden geschreven. Dan word ik weer even leerkracht. Daarnaast zit ik één keer per maand samen met een beginnende transcribent en pakken we de moeilijkheden aan waarmee zij wordt geconfronteerd. Zij werkt op een register uit het midden van de 16de eeuw en dat is ook nieuw en boeiend voor mij.

Samen aan één grote tafel

Het heeft ons van bij het begin getroffen hoe gedreven de vrijwilligers zijn en hoe warm en hartelijk ze op het Stadsarchief worden onthaald. De sfeer in de groep is prima, de samenwerking met het personeel ook. Wij voelen ons echt gewaardeerd. "Back Office" staat er een grote tafel met pc's waaraan we samen kunnen werken. Dat doen mijn man en ik bijvoorbeeld al meer dan een decennium met onze pupillen van het eerste uur. Hier worden vriendschappen gesmeed.

Walter Winnelinckx en Greet Stevens

Een vergeten binnenhaven onder de Vismarkt

Tussen 19 augustus en 7 oktober 2024 voerden archeologen onder leiding van stadsarcheoloog Lisa Van Ransbeeck een vooronderzoek uit op de Vismarkt in Leuven. Ze gingen daarbij op zoek naar de gedempte Dijle, haar bijhorende kade en de schipbrug.

De Vismarkt was lange tijd een van de belangrijkste economische centra van Leuven. Voor de reorganisatie van het plein tussen 1878 en 1884 – waarbij de Dijle overwelfd en gedempt werd – stroomde hier de vijfde Dijle-arm. Deze zijtak van de Dijle liep van de Lei, over de Craenendonck tot op de Vismarkt waarna deze onder de huidige Karel van Lotharingenstraat tot aan de sluis aan de Sint-Geertruiabdij de Dijle terug vervoegde.

De Vismarkt doorheen de jaren

De Vismarkt is een van de oudste markten van Leuven. Ze was gelegen aan de plek tot waar kleine boten met een platte bodem konden varen over de Dijle, waar een rivierhaven of *portus* met een kleine handelsnederzetting ontstond. Onder graaf Godfried III kreeg Leuven het marktprivilege en sindsdien is er sprake van een Vismarkt. Toen het graafschap Leuven tot het hertogdom Brabant werd omgevormd, liet hertog Hendrik I aan de voet van de Keizersberg een nieuwe kade ('De Kaije') aanleggen voor grotere schepen. Vermoedelijk breidde hij de haven aan de Vismarkt ook verder uit, zodat kleinere schepen goederen dieper de stad in konden brengen. De Leuvense waterwegen en dus ook de haven aan de Vismarkt, bleven hertogelijk bezit tot in 1327. Daarna werd de markt eigendom van de stad.¹

Aan de noordzijde van de Dijle ontstond in de

middeleeuwen 'de Werf', een zone met werkplaatsen voor het onderhoud van boten en andere watergebonden activiteiten. Boten bereikten 'de Werf' via een kade, terwijl voetgangers vanaf de Vismarkt de schipbrug over de Dijle overstaken om via de Borchstraat (huidige Mechelsestraat) te wandelen. Aan de oostzijde van de Vismarkt vestigden zich in 1236 Augustijnenmonniken die er een klooster en kerk bouwden. Onder Frans bewind werd het klooster in 1796 gesloten, waarna de kerk in 1801 werd afgebroken en de kloostergronden verkaveld. In het zuiden werd de Vismarkt ingenomen door verschillende herbergen, stapelruimten en handelspanden, waarvan sommige gevels nog steeds vismotieven tonen. Ten westen van de schipbrug, op de plek van de huidige Craenendonck, lag de achterhaven die minder intensief werd gebruikt dan de voorhaven. De vaargeul werd er afgebakend met een houten, zigzaggende steiger. De zandbank ('donck') aan de bebouwing overstroomde regelmatig, zoals ook te zien op een 17de-eeuwse prent.

De Leuvense Prentenatlas toont de situatie begin 17de eeuw. De tekening ligt in lijn met de beschrijvingen in de stadsrekeningen over de vernieuwing van de haven in 1441, die vermoedelijk werd gerealiseerd met het oog op de aanvoer van bouwmaterialen voor het stadhuis. Hierbij werden de kademuren volledig vernieuwd, de Vismarkt opgehoogd tegen overstromingen en een aanlegtrap gebouwd ten oosten van de schipbrug. Op de prent is de schipbrug zichtbaar als een dubbele boogbrug met centraal een halfronde brugpijler.² De haven verloor haar functie door de aanleg van de vaart in 1750-1757, maar

1 Van Uytven R., 'De groei van een stadskern', in R. van Uytven (red.) *Leuven, de beste stad van Brabant. De geschiedenis van het stadsgewest Leuven tot omstreeks 1600* (Arca Lovaniensis, 7. Artes atque historiae reserans documenta), Leuven, 1980, p. 77.

2 Maesschalck A. & Viaene J., 'De Leuvense Prentenatlas, binnenste buiten', in E. Cockx en G. Huybens (red.), *De Leuvense Prentenatlas. Zeventiende-eeuwse tekeningen uit de Koninklijke Bibliotheek te Brussel* (Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring voor Leuven en Omgeving, XLI), Leuven, 2003, p. 383-396.

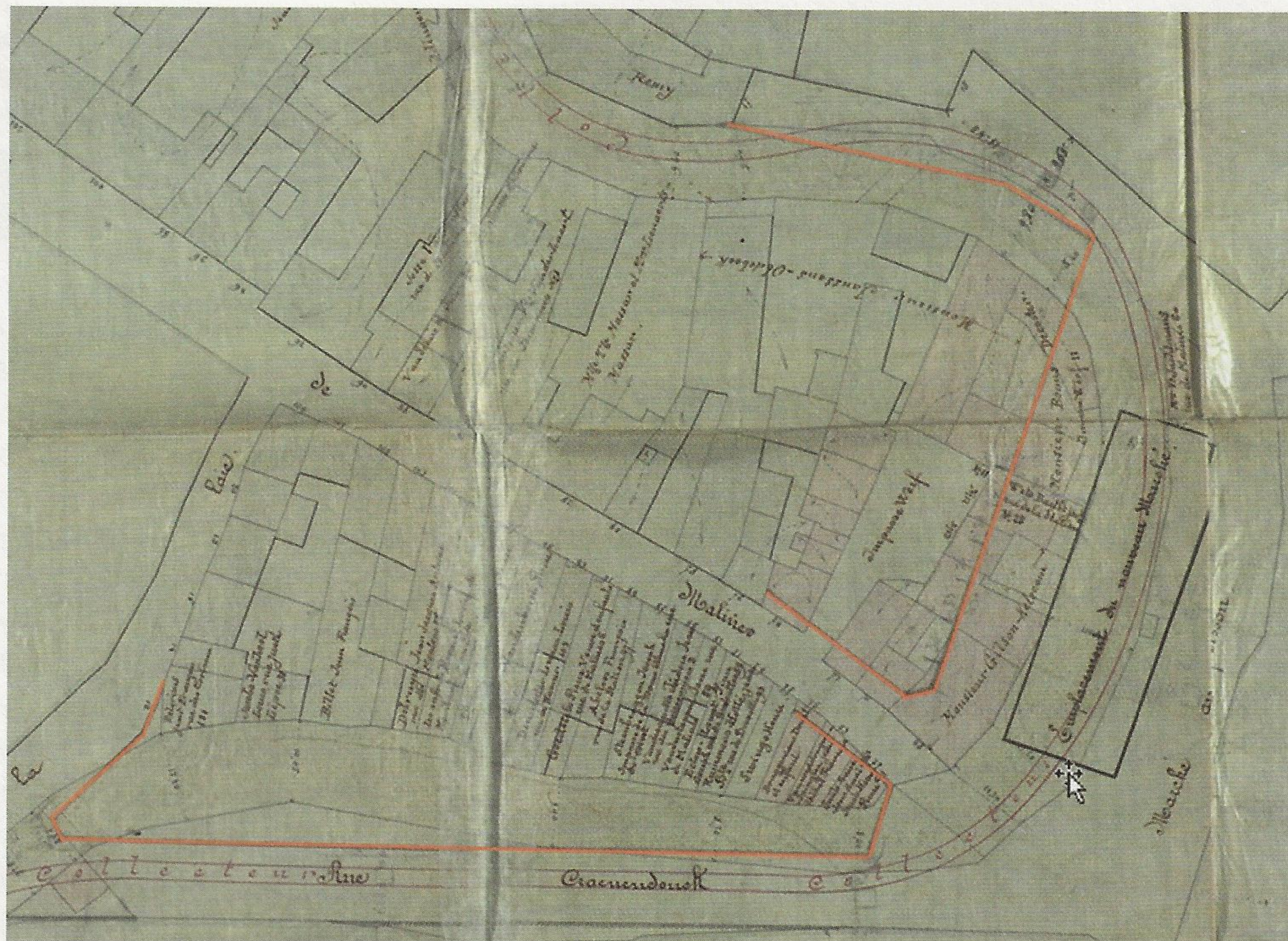

17de-eeuwse prent. De huijkar links rijdt op de Vismarkt. Centraal is de schipbrug zichtbaar, achteraan de overstroomde banken van de Craenendonck (© KBR).

Middelste brugpijler van de schipbrug met de halfzuil uit kalkzandsteen en de boogstenen uit blauwe hardsteen. Daarachter de kern uit brokken (© Stad Leuven).

Plan van stadarchitect Frische (1878).
 In oranje aangegeven de nieuw
 te creëren gevel- en rooilijnen. De
 onderliggende panden (rood) werden
 onteigend en gesloopt. De Dijle werd
 ingekokerd en de inplanting van
 nieuwe vishal (zwart) werd voorzien
 (© Stadsarchief Leuven)

bleef fungeren als vismarkt. De vissersgilde liet twee luifels plaatsen ter bescherming van de dertig verpachtte vistogen. Ook werd er een tolhuis gebouwd om de visverkoop beter te reguleren.

Tussen 1879 en 1882 werd de Vismarkt volgens de plannen van stadarchitect Eugène Frische volledig heringericht. Hierbij werd de Dijle vanaf de Minnepoort tot aan de sluis aan de Sint-Geertruiabdij ingekokerd. In 1884 werden nieuwe rooilijnen en verkavelingen vastgelegd, waaronder de nieuwe Karel van Lotharingenstraat. Door de overwelving van de Dijle en het terugtrekken van de gevellijn langs de noordwest-zijde, werd de Vismarkt aanzienlijk vergroot. Dat jaar verrees er ook een nieuwe gietijzeren vishal op bakstenen funderingen, naar ontwerp van Frische. Deze werd op haar beurt gesloopt in 1970 om plaats te maken voor een parking.

Het archeologisch onderzoek

Voorafgaand aan een mogelijke heraanleg van de Vismarkt, werd een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd. Op deze manier kan men gegrond oordelen of eventuele archeologische resten worden meegenomen in de uitvoeringsplannen, of men er net voor kiest de plannen zo op te maken dat het bodemarchief *in situ* (onverstoord in de grond) bewaard blijft. Op basis van oude kaarten en prenten groef men gericht proefputten om de locatie en bewaringstoestand van de voormalige schipbrug en kademuuren van de gedempte Dijle te onderzoeken.

De resultaten overtroffen de verwachtingen. De schipbrug bleek nog deels bewaard, met een intacte middelste pijler. Deze halfzuil uit kalkzandsteen had een ronde basis op een halve achthoekige voet. De stenen onder deze voet waren minder goed afgewerkt, wat doet vermoeden dat het Dijlewater meestal tot dit niveau reikte. De halfzuil leunde tegen een kalkzandstenen rechthoekige pijler met daarachter aanzet- en boogstenen in blauwe hardsteen. Op de bogen rustte een kern uit baksteen-, kalksteen- en ijzerzandsteenbrokken. Op basis van de stijl en afwerking, wordt de zuil in de 16de eeuw gedateerd,

terwijl steenhoudersmerken op de boogstenen verwijzen naar de familie Monnoye, die actief was in de 17de en 18de eeuw in de groeve van Soignies (Zinnik).³ De bogen van de brug werden dus vernieuwd, terwijl de halfzuil behouden werd. Dit is mogelijks te linken aan de historische info over een verbreding van de brug eind 18de eeuw.

Op meerdere plekken werden resten van de oude kademuur aangetroffen, bestaande uit een kern van bak- en natuursteen met daartegen een parement uit baksteen (bovenaan) en verschillende afwisselende lagen uit kalkzand- en ijzerzandsteen (onderaan). De Dijle was hier ongeveer elf meter breed. De noordelijke kademuur fungeerde ook als buitenmuur van de bebouwing die tot aan de Dijle reikte. Ingegeven door het plan Frische werd de rooilijn teruggetrokken om de markt te vergroten. Enkele kelders van verdwenen panden langs de noordelijke kademuur werden eveneens blootgelegd. De archeologische resten komen met andere woorden sterk overeen met de 17de-eeuwse prent uit de Leuvense Prentenatlas – waarvan de nauwkeurigheid al eerder werd bevestigd bij opgravingen aan de Wijngaardpoort en de Minderbroederspoort.

Bij het inkokeren van de Dijle werd de loop iets meer naar de ooststrand van de Vismarkt gelegd en de historische waterloop gedempt. Om verzakkingen te voorkomen bij dit precaire werk, gebruikte men misbaksels uit lokale pottenbakkersateliers als stabiele en goedkope onderlaag. Tijdens de opgravingen werden dan ook grote hoeveelheden aardewerk aangetroffen: de restanten van mislukte ovenladingen of productielijnen. Bovenop deze dempingslagen werden bakstenen hoekfunderingen en funderingen op spaarbogen blootgelegd, behorend tot de vishal die in 1884 werd gebouwd en in 1972 afgebroken.

Alle archeologische resten werden *in situ* (ter plaatse) bewaard, afgedekt met een gronddoek. Bij een toekomstige heraanleg van de Vismarkt kunnen ze mogelijk tot inspiratie dienen.

³ Van Belle J.-L., Waroux R. & Peetroons R., *Signes lapidaires. Nouveaux dictionnaires. Belgique et Nord de la France*, Louvain-La-Neuve, 1994.

Relaas van een Leuvense Primusviering in 1724

Aansluitend op de bijdrage *De Primus van Leuven* in het vorige nummer van deze nieuwsbrief,¹ geven we het verloop weer van het feestbetoon dat primus Carel Antonius Majoye (1706-1741) in 1724 te beurt viel. Het evenement dat de stad veel eer en aanzien bezorgde, werd zo opvallend mogelijk in beeld gebracht. Kosten noch moeite werden gespaard: het stadhuis werd rijkelijk versierd, de stadsmagistraat bekostigde erewijnen en feestmalen en de primus ontving een beurs en een kostbaar geschenk. Dankzij de verslagen die in de magistrale resoluties zijn opgetekend,² kennen we de precieze omstandigheden waarin die festiviteit heeft plaatsgehad.

MAJOYE alias Massué, geboren en getogen Leuenaar 'van seer godtvruchtighe ende eerlycke ouders, meester brouwer van sijne stýle woonende in het Schailliendack alhier op de Cuijthoek',³ werd begin november 1724, als eerste van 124 kandidaten, 'primus van sijnen cours in die philosophie in het Castrum'. Die pedagogie bevond zich nabij de Borchtpoort in de Mechelsestraat.⁴ Op zondag 12 november, 'den dagh vande openbaeringhe van de promotie', werd, om halfnegen 's morgens, de 'glorieuse tijdinghe' door Egidius Denique (1684-1728), pedel van de Artesfaculteit en boekdrukker van beroep, aan het stadsbestuur bekend gemaakt en bevestigd met een acte 'bij hem onderteekent als notarius apostolicus ende gesegelt met den grooten zegele van de venerabele faculteijt der Arten'. Daarvoor ontving hij van de stad een souverijn (gouden munt). Terstond werd de stormklok van de Sint-Pieterskerk geluid, loste het kanon op de vesten drie 'salves royalles' [koninklijke salvo's] en weerklonken een uur lang en zonder ophouden alle klokken – 'hoe clýn ende hoe groot die selve mogen sýn' – van de vijf parochiekerken en de talrijke kloosters en kapellen.⁵ Onverwijld stuurde de stadsmagistraat twee 'stads knaepen met henne tabbaerden ende bussen' naar de pedagogie 'om aenden primus ende aende heeren professeurs te vraegen de ure wanneer de heeren van het magistraet in corpore den voorschreven heere primus soude connen comen salueren ende feliciteren over zijne goede promotie, mede hem te presenteren den wijn van eeren'. De afspraak ging door op 13 november. Om 11 uur vertrokken de leden van de magistraat, voorafgegaan door een fanfare (trompetten en timbalen) en de twee vaten wijn, van het stadhuis naar de pedagogie waar ze werden verwelkomd door de regent en de professoren. In de grote zaal van het Castrum waar Majoye voor de schouw had plaatsgenomen hield raadspensionaris Joannes

Guilielmus Van Besten (†1728) een korte toespraak.

De erewijn die dan aan de primus werd aangeboden, bestond uit 'twee quarteelen wýns – d'een gevult met renschen ende het ander met bourgoignen wýn – de welcke gepaleert waeren met lauwertacken ende die vaeten geschildert met de waepens van Leuven ende de reepen vergult'. De twee vaten stuurde hij door naar zijn ouders. Trompetten en timbalen zorgden voor de muzikale sfeer. Om 15 uur werd Majoye met de regent en de professoren van het Castrum in het stadhuis onthaald op 'drije schotels bancket met een gelas wijn'. Op 14 november werd verzamelen geblazen aan het Vicus – de inkomhal van museum M – waar hij voor de hele universiteitsgemeenschap officieel tot primus werd uitgeroepen. 's Middags volgde een maaltijd in het Castrum waarbij de genodigden 'seer treffelycken sijn getracteert geweest.'

Het publieke feest vond plaats op zondag 19 november. Pensionaris Van Besten kreeg van de magistraat de opdracht Majoye 'met alle triumph ende eeren' aan het Castrum op te halen. Voor zijn rondgang door de stad kon de primus kiezen of hij dat te paard of in een koets, die door zes paarden werd getrokken, zou doen. Hij verkoos het paard en werd geëscorteerd door de vier hoofdgilden, te weten de Grote gilde, de Sint-Jorisgilde, de gilde van de Handboog en de Colveniersgilde, alle 'op het treffelyckste gemonteert ende gewaepent'. Voor hun vertrek losten ze bij het Castrum nog enkele salvo's. In de cavalcade, waarin ook de studenten van het Castrum mee opstapten, reden achter de primus drie koetsen: in die met zes paarden zaten, hoewel niet gespecificeerd, denklijk zijn ouders en de leden van de stadsmagistraat; in de tweede met vier paarden had het professorenkorps van het Castrum plaatsgenomen; in de derde met twee paarden zaten de vrienden van de primus. Majoye te paard werd voorafgegaan door een jongen die een lauwertak, symbool van overwinning en roem, droeg. Het parcours zag er als volgt uit: vanaf het Castrum ging de stoet richting Grote Markt via de Vismarkt, de Schipstraat (Mechelsestraat), de Zeven Hoeken, de Schrijnstraat, de Koestraat (Vaartstraat), de Calsterput (hoek Tiensestraat/Muntstraat), de Smey(er)straat, langs het klooster van de jezuïeten en de Proestraat (Naamsestraat).

Op drie plaatsen richtte de primus een dankwoord tot de professoren van de andere drie pedagogieën: die van de *Lelie* stonden aan de Koestraat, die van de *Valk* aan de Calsterput en die van het *Varken* aan de

1 Bij de opmaak zijn volgende voetnoten weggefallen: Bruneel C., 'Le "Primus" de Louvain au XVIIIe siècle', in *Revue du Nord*, 1987, p. 575-589; Roegiers J., 'Het Leuvense artesonderwijs 1426-1797: leerstof en onderwijsmethode', in G. Vanpaemel e.a. (red.), *Ex Cathedra. Leuvense collegedictaten van de 16de tot de 18de eeuw*, Leuven, 2012, p. 23-45; Derez M., 'Het onderwijslandschap: vier kostscholen en een huis voor de kunsten', in G. Vanpaemel e.a. (red.), op. cit., p. 47-71; Huybens G. e.a. (red.), *J. B. Lameere, Aenteekeningen van merkwaardige geschiedenissen voorgevallen binnen Loven (1784-1835)*, Leuven, 1986, p. 256-260; Meulemans A., *Leuvense almanakken (1716-1900)*, Antwerpen, 1982, nrs. 468, 473, 475, 480-481, 486.

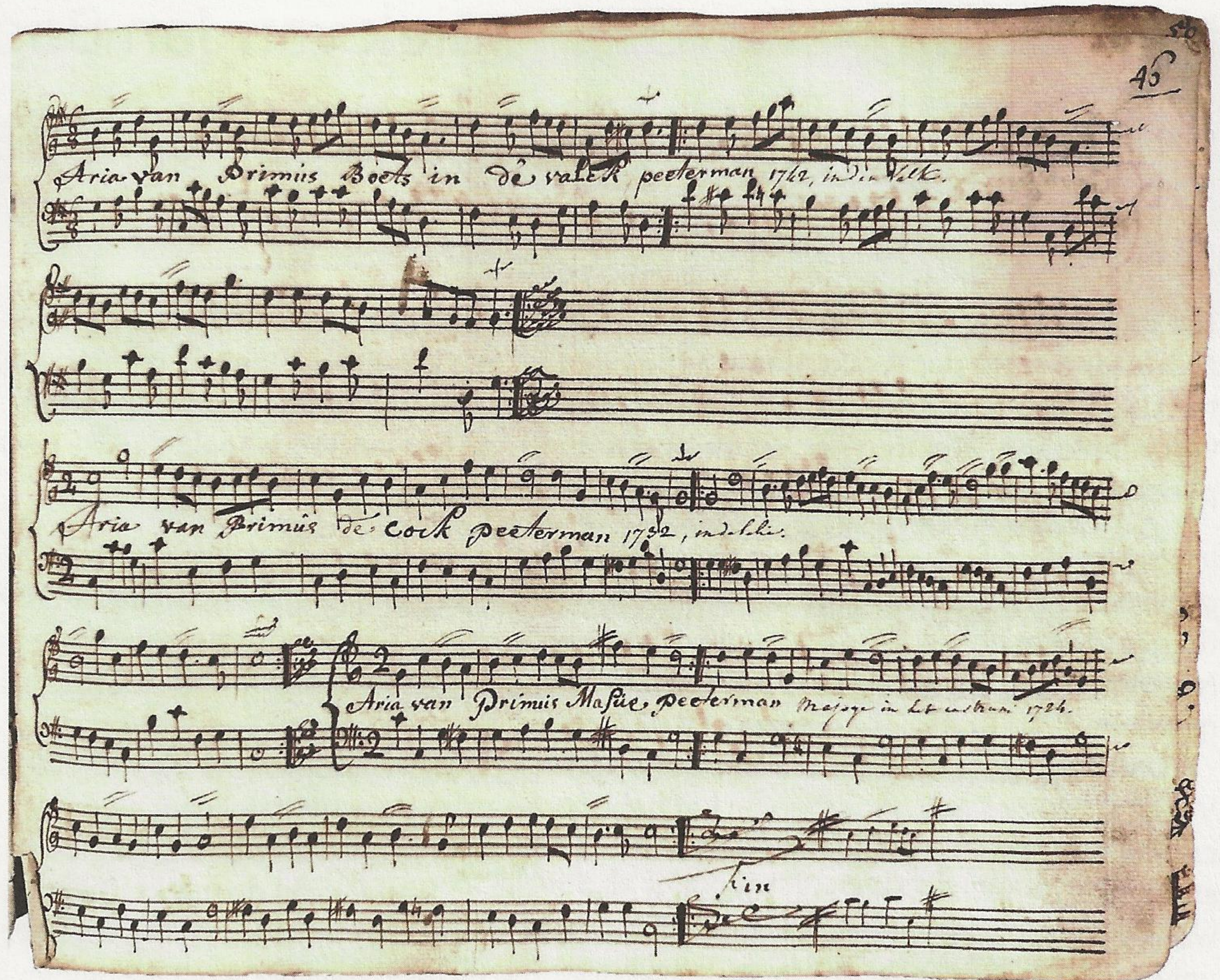
2 SAL-OA (= Stadsarchief Leuven, Oud Archief), nr. 346, fol. 98^r-98^v en 99r-109v. Een korte mededeling vindt men in de *Leuvense kroniek* van Willem Leunckens [SAL-OA, nr. 51, p. 571], zie: Van Even E., *Geschiedenis van Leuven door Willem Boonen*, Leuven, 1880, p. 408.

3 SAL-OA, nr. 5345, fol. 374r en 418r.

4 Op 13 september 2003 werd aan de Dijlebrug een plaquette met de afbeelding van de oude *Borchtpoort* onthuld.

5 SAL-OA, nr. 5345, fol. 356r.

© Leuven, Universiteitsarchief, P195-30,
met op p. 46 de melodieën ter ere van
Boets, De Cock en Massué.

Smeyerstraat. Aangekomen op de Grote Markt nam hij plaats tussen de twee burgemeesters op de pui van het stadhuis. Het gebouw was *'magnifiquelijcken verciert met roode laeckenen, lauwrierboomen ende voor ijdere venster van het stadthuys witte wassche flambeeuwen, gelijk als oock de gulde ende rhetorijcke camers [op de Tafelronde] uijtgehangen hebbende hunne roode laeckenen en de tortsen'*. In het midden van de pui stond op een *'peterstael'* [piëdestal] het present van de stadsmagistraat: *'een silvere lampet schotel met den pot'* ter waarde van 1165 gulden en een beurs van 100 dukaten.⁶ Bovendien werd hem voor vijf opeenvolgende jaren – van 12 november 1724 tot 12 november 1729 – een jaarlijkse toelage van 100 pattacons toegekend. Uit dank droeg Majoye in 1728, toen hij de graad van licentiaat in de beide rechten (kerkelijk en burgerlijk) behaalde, zijn thesis op aan de stadsmagistraat. Die aanvaardde zijn aanbod, maar wenste uitdrukkelijk dat de publicatie gebeurde *'sonder te noemen die heeren vant' magistraet int' particulier, maer wel metten generaelen titel'*.⁷

Op de Grote Markt losten de hoofdgilden, die aan de Tafelronde waren opgesteld, enkele salvo's en luidden wederom alle stadsklokken. Vermoedelijk heeft stadsbeiaardier Hendrik Dujardin (†1724) toen ook de melodie ter ere van Majoye, die in het 18de-eeuwse Leuvens beiaardhandschrift is opgetekend, op de beiaard van de Sint-Pieterskerk gespeeld.⁸

Onder begeleiding van timbalen en trompetgeschal leidde de stadsmagistraat de primus naar de Sint-Pieterskerk waar hij door koordeken Herman Damen (†1730) en twee assistenten (diaken en subdiaken) werd

opgewacht en waar aan het hoogaltaar in het koor het *Te Deum* werd gezongen. Na de plechtigheid vergezelden de koordeken en het hele kapittel *'met cruysen ende vaenen'*, samen met het stadsbestuur, de primus naar het stadhuis waar alle gasten werden *'beschonken metten de wijn van eeren'*. Daarna nam pensionaris Van Besten *'den primus bij der handt [en leidde hem] ter plaetse van de dry guldecamers'*, namelijk de Tafelronde waar de rederijderskamers de *Kersouwe*, de *Roose* en de *Pensee* hun standplaats hadden. Daar vond een banket plaats ter ere van Majoye, waaraan vertegenwoordigers van de stedelijke, universitaire en kerkelijke overheid, onder wie de prelaten van de abdijen van Park, Sint-Geertrui en Vlierbeek, aanzaten. Tijdens de maaltijd was er een *'schoon concert van allerhande instrumenten'* en werden wellicht ook de twee gepubliceerde huldegedichten voorgedragen en het Latijnse lied gezongen.⁹ Het feest duurde tot *'diep in de nacht'*. Diezelfde avond nog werden op het stadhuis en in heel de stad triomfvuren ontstoken.

Gelijkaardige feestelijkheden en dito geschenken vielen ook ten deel aan andere Leuvense primussen, onder wie Jacob Nicolaus De Cock (1714-1766), Petrus Boets (1723-1756) en Guilielmus Henricus Lion (1741-1766).¹⁰ Ook zij kregen een melodie in het Leuvens beiaardhandschrift.¹¹ Naar aanleiding van 600 jaar KU Leuven heeft universiteitsbeiaardier Luc Rombouts ze alle vier, samen met acht andere primusliederen – telkens één per maand – als *klinkend erfgoed* op de automatische klokkenspellen van het Groot Begijnhof, het Arenbergkasteel en de Vredesbeiaard van de Abdij van Park geprogrammeerd.

6 Van Molle F., 'Lauweren, goud en zilver voor de primus', in *Onze Alma Mater*, 21 (1967), p. 166-179; Nys W., 'Een zilveren lampetstel voor de primus van de Leuvense universiteit (1656-1797)', in K. Goubert (red.), *Zilver Kunst | Object | Verhalen uit Leuven*, Leuven, 2015, p. 55.

7 SAL-OA, nr. 348, p. 542-543.

8 Rombouts L. en Huybens G., *Het Liedeken van de Lovenaers. Een 18de-eeuws Leuvens beiaardhandschrift*, Leuven, 1990, nrs. 52 en 127.

9 Huybens G., 'Kapelmeesters, orgels en organisten, klokken, beiaarden en beiaardiers', in G. Huybens, D. Mellaerts & B. Dewilde (red.), *De Sint-Pieterskerk te Leuven. Geschiedenis, architectuur en patrimonium*, Leuven, 2022, p. 225.

10 SAL-OA, nr. 352, p. 589-595 (De Cock); nr. 362, p. 628-632 (Boets); nr. 380, fol. 187v-189r en 190v-192v (Lion).

11 Rombouts L. en Huybens G., *op. cit.*, nrs. 50 (Boets), 51 (De Cock), 136 (Lion).

IN DE KIJKER | De kroniek van Jan Baptist Hous als puzzelstukje in de geschiedenis van de lakenhal

Marika Ceunen

Jan Baptist Hous (1756-1829) begon zijn loopbaan als pruikenmaker, maar schoolde zich later om tot postbode. Vanaf 1780 hield hij een kroniek bij waarin hij niet alleen het dagelijkse leven beschreef, maar ook citaten opnam uit kranten en openbare verordeningen. Zijn tien notaboekjes schetsen een boeiend tijdsbeeld van de bewogen periode 1780-1829.

In 1817 noteerde Hous dat de overheid had besloten om de lakenhal, 'waer eertijds de lessen gegeven werden ten tijde van ons vermaerde universtijdt', leeg te maken. Op dat moment fungeerde het gebouw als schouwburg, café en herberg. Het imposante gebouw in de Naamsestraat is dus, zoals blijkt uit het citaat, niet altijd het centrum van de universiteit geweest.

De lakenhal werd oorspronkelijk gebouwd in 1317 als verkooppriimte voor Leuvens laken. Vanaf 1433 werd een gedeelte van het gebouw ook als universiteitslokalen ingericht. Die combinatie bleek echter verre van ideaal: marktkramers ergerden zich aan het lawaai van studenten, terwijl professoren klaagden over stank en rumoer van de markt. Bovendien was het gebouw dringend aan renovatie toe. Een oplossing kwam er in 1679, toen stad en universiteit een akkoord sloten: de universiteit zou de lakenhal voor een bescheiden bedrag overnemen en zelf instaan voor de restauratie. Tussen 1680 en 1687 werd het gebouw grondig verbouwd door architect Vincent Anthony, die er ook een barokke verdieping aan toevoegde.

Na de inlijving van onze gewesten bij de Franse Republiek in 1795, werd de universiteit in 1797 afgeschaft. De Lakenhal werd herbestemd als kazerne en paardenstalling. Tot overmaat van ramp besloot de overheid op 25 januari 1805 om alle universiteitsgebouwen openbaar te verkopen. Dankzij kordaat optreden van het stadsbestuur kon de verkoop van onder andere de lakenhal worden tegengehouden en kwam het gebouw terug in handen van de oorspronkelijke eigenaar. Het kreeg een nieuwe functie als markthal voor slagers, en in 1817, zoals Hous schreef, werd het gebruikt als schouwburg en café: 'de comedie wirdt der gespeelt en de societijdt van het muziek hadde daer ook hunnen zael en van onder was het caffé huijs en herbergh'. Toen de Nederlandse overheid in 1817 een Rijksuniversiteit oprichtte in Leuven, werd de hal opnieuw door de stad aan de nieuwe universiteit ter beschikking gesteld. Ook in 1835, bij de oprichting van de katholieke universiteit, gebeurde dat. Er werd een erfpacht afgesloten tussen stad en universiteit.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog, in de nacht van 25 op 26 augustus 1914, werd de lakenhal door Duitse troepen grotendeels in de as gelegd. De internationale verontwaardiging was groot: meer dan 300.000 boeken en waardevolle manuscripten gingen verloren. Na de oorlog werd de Lakenhal in 1920 uit de erfpacht gehaald en nam de stad de heropbouw in handen. Midden jaren 1920 stelde ze het gebouw tijdelijk ter beschikking van de lokale middenstand, die er in 1924 een handelsbeurs inrichtte. In 1926 werd een nieuwe erfpachtovereenkomst tussen stad en universiteit afgesloten voor alle gebouwen die door de universiteit gebruikt werden. De lakenhal werd ingericht als museum en bestuurszetel van de universiteit, een functie die ze tot op vandaag vervult. Tijdens de Tweede Wereldoorlog liep het gebouw opnieuw schade op, maar bleef het wel in functie.

Om een grondige restauratie van het gebouw te kunnen uitvoeren, werd in 2006 de bestaande overeenkomst van 1926 vervangen door een nieuwe. Die overeenkomst werd echter dit jaar opnieuw vervroegd beëindigd. Want naar aanleiding van de 600ste verjaardag van de stichting van de Oude Leuvense Universiteit schonk de stad dit voorjaar het gebouw aan de universiteit. Zo schrijft de stad in 2025 een nieuw hoofdstuk in dit gezamenlijke verhaal. Deze schenking is dan ook meer dan een gebaar van waardering. Het is een belofte om de samenwerking verder te versterken en samen te blijven bouwen aan een stad waar kennis, innovatie en vooruitgang centraal staan.

Schenkingsoorkonde waarbij de Stad Leuven de lakenhal overdraagt aan de KU Leuven, plechtig overhandigd op 5 juni 2025.